Вінницький національний технічний університет
Факультет електроенергетики та електромеханіки
Кафедра філософії та гуманітарних наук

Теорія та практика аргументації (вибіркова)

рівень вищої освіти	**третій (освітньо-науковий)**
галузь знань	**Всі**
спеціальність	**Всі**
освітня програма	**Всі**
освітня кваліфікація	**Доктор філософії**
викладач	**доц. Головашенко І.О.**
мова викладання	**українська**
семестр	**2й**
кредитів ЕКТС	**3**
лекцій	**16 год.**
практичних	**16 год.**
самостійна робота	**58 год.**
вид контролю	**диф. залік**

Вінниця, 2025

1. Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Теорія та практика аргументації» базується на знаннях, отриманих з таких дисциплін як «Філософія» та «Філософсько-світоглядні засади сучасної науки й цивілізації».

2. Мета навчальної дисципліни

– формування у слухачів знань у галузі теорії і практики аргументації;

– ознайомлення студентів з теорією та практикою аргументації як розділу прикладної логіки, з основними поняттями та проблемами цієї галузі, а також з основними стратегіями і правилами аргументації;

– вивчення основних помилок, пов'язаних з порушенням та недотриманням правил аргументації, пов'язаних з науковою діяльністю;

– доведення необхідності дотримання правил і вимог практики аргументації у науковій діяльності та принципів аргументованого доведення;

– розвиток навичок критичної оцінки науково-дослідницької роботи;

– ознайомлення з основними вимогами аргументації

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач в результаті вивчення дисципліни.

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проєкти та дотичні до них міждисциплінарні проекти, лідерство під час їх реалізації.

Програмні результати вивчення дисципліни:

Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обгрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та\або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані. Застосовувати сучасні інструменти та технології пошуку. оброблення та налізу інформації, в тому числі хмарні технології, методи аналізу даних великого обсягу.

Формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору. Продукування нових ідей і розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, а також для оволодіння методологією педагогічної та наукової діяльності за фахом, особистісного та професійного розвитку.

- Уміти працювати у науковому колективі, професійно розвиватись, діяти

толерантно і соціально відповідально. Проводити навчальні заняття, а також консультувати та здійснювати індивідуальний супровід здобувачів, в тому числі в рамках наукової роботи. Забезпечувати якість освітнього процесу, в тому числі розроблення та вдосконалення освітніх програм, об'єктивне оцінювання здобувачів, розроблення та оновлення інформаційного забезпечення освітніх компонентів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Логічні основи теорії і практики аргументації.

Тема 1. Загальна характеристика доведення та його структура

Пізнавальна діяльність людини.

Отримання вірогідного, об'єктивно-істинного знання.

Раціональність практичної діяльності та знання, що використовується.

Що відбувається, якщо не використовувати в пізнанні законів про об'єктивну реальність. Свідоме та несвідоме уникнення законів мислення.

Істинність знань (філософських, наукових, екологічних і т. д.) не очевидна. Відповідність знань реальному стану речей: обґрунтування і фальсифікація.

Логічна теорія аргументації як гарантія отримання вірогідного знання. Доведення та спростування.

Логіка та теорія і практика аргументації: взаємозв'язок та взаємна корисність.

Міждисциплінарний характер аргументації як предмету дослідження, Внесок психології, філософії, лінгвістики, теорії комунікації в розробку теорії аргументації.

Співвідношення логіки та аргументації.

Логіка як наука про правильне мислення та проблема самосвідомості науки. Теорія аргументації як наука переконувати.

Основні поняття теорії аргументації.

Тема 2. Доведення в теорії і практиці аргументації

Багатозначність терміну «доведення». Його логічний сенс.

Специфічність доведення поза рамцями «чистої» логіки. Особливості доведення залежно від сфери застосування.

Доведення в логіці науки: несуперечність та повнота фундаментальних основ теорії та визначення принципів емпіричної перевірки.

Доведеність – перша і необхідна умова науковості будь-якого твердження.

Особливості та конкретизація доведення в екологічній свідомості.

Фактуальність, аргументованість, підтвердження.

Структура доведення : теза, аргументи, демонстрація.

Тема 3. Правила доведення та спростування в аргументації

Доведення як логічна процедура. Пряме та непряме доведення.

Комбіновані логічні доведення та їх значення для теорії аргументації.

Місце в практиці екологічної науки і практики.

Спростування як логічна процедура. Способи спростування: критика тези,

критика аргументів, критика демонстрації.

Правила доведення і спростування : відносно тези (прозорість, однозначність, незмінність протягом всього доказу), відносно до аргументів (істинність, незалежність від тези, несуперечливість, достатність), відносно демонстрації.

Тема 4. Контекстуальна аргументація

Універсальні та контекстуальні способи аргументації. Традиція і авторитет в теорії і практиці аргументації.

Інтуїтивна аргументація в науковій практиці та емпіричному дослідженні. Аргумент до віри. Аргумент до здорового глузду. Аргументація до смаку.

Змістовий модуль 2. Аргументація в практиці, науковому дослідженні, дискурсі

Тема 5. Розуміння аргументації як фактору доказового мислення

Основні види аргументації. Класифікації аргументації. Специфіка наукової і філософської аргументації.

Які види аргументації слід використовувати в науковій діяльності. Теза і пропозиція. Відмінності тези від пропозиції.

Основні вимоги до тези і пропозиції. Можливі помилки. Структура аргументу та його види.

Розмежування коректних і незаперечних аргументів.

Тема 6. Основні стратегії аргументації

Поняття стратегії аргументації.

Відмінності логічної аргументації від філософської як діалектичної.

Необхідність застосування в різних контекстах різних стратегій аргументації.

Вимоги до аргументації. Критерії та оцінки. Відмінності оцінок щодо аргументації в логіці та теорії аргументації. Вимоги до аргументів та помилки аргументації.

Тема 7. Некоректна аргументація. Помилки в доведенні та спростуванні

Основні помилки в доведенні та спростуванні: підміна тези, основне заблудження, наперед визначена засада, коло в доведенні, ілюзорне слідування, «після цього, означає спричинено цим».

Софізми. Паралогізми.

Некоректні прийоми аргументації : аргумент до аудиторії, аргумент до особистості, аргумент до мас, аргумент до людини, аргумент до марнославства, аргумент до авторитету, аргумент до сили, аргумент до невігластва, аргумент до співчуття та ін.

4.Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	Модуль 1		
	Змістовий модуль 1.Логічні основи теорії та праетики аргументації		
1	Вступ. Загальна характеристика доведення та його структура	2	0,5
2	Доведення в логіці науки: несуперечність та повнота фундаментальних основ теорії та визначення принципів емпіричної перевірки	2	0,5
3	Правила спростування в аргументації	2	1
4	Контекстуальна аргументація	2	1
	Модуль 2		
	Змістовий модуль 2. Аргументація в практиці, науковому дослідженні, дискурсі		
5	Аргументація як фактор доказового мислення	2	1
6	Основні стратегії аргументації	2	1
7	Некоректна аргументація та способи її уникнення	2	0,5
8	Помилки та логічні пастки в доведенні та спростуванні	2	0,5
	Усього годин	**16**	**6**

5. Теми семінарських занять – не передбачені

6. Теми лабораторних занять – не передбачені

7.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема Пр1.Теорія аргументації та логіка. Аргументація та довід. Предмет і мета аргументації	2	0,5
2	Тема Пр2. Основні концепції теорії і практики аргументації	2	0,5
3	Тема Пр3.Основні види аргументації	3	1,5
4	Тема Пр4.Теза і пропозиція	2	0,5
5	Тема Пр5. Структура аргументу та його види	1	1
6	Тема Пр6.Стратегії аргументації	3	1
7	Тема Пр7. Вимоги до аргументації і критерії оцінки	3	1
	Усього годин	**16**	**6**

8. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Самостійне опрацювання тем теоретичного матеріалу:		
1.1	Лінгвістичні, психологічні та метафізичні аспекти теорії аргументації	4	4
1.2	Топіка та теорія аргументації	4	4
1.3	«Нова риторика» Х. Перельмана	3	3
1.4	Позитивна та негативна аргументація	3	3
1.5	Різновиди суперечки: діалектична та еристична суперечка. Суперечка як довід і як пошук істини	4	4
2	Опрацювання лекційного матеріалу	16	26
3	Підготовка до практичних занять	16	26
4	Підготовка до модульного контролю (один колоквіум)	5	5
5	Підготовка до складання диференційного заліку	3	3
	Усього годин	**58**	**78**

9. Практичне (письмове) завдання

Здобувачі отримують письмове завдання за тематикою практичних занять.

10. Методи навчання

При вивченні дисципліни використовуються:

1. Дидактичні методи – лекції з використанням мультимедійних презентацій.
2. Практичні методи: практичні завдання.
3. Метод самостійного навчання.
4. Активні методи: експрес опитування, тестування.
5. Словесні методи навчання: лекції, консультації.

11. Форми та методи контролю

Поточний та підсумковий контроль знань здобувачів проводиться шляхом фронтального, індивідуального чи комбінованого опитування під час практичних занять, колоквіумів, тестування, заліку. Під час підсумкового контролю враховуються результати здачі всіх видів навчальної роботи згідно із структурою кредитів. Підсумковий контроль знань здійснюється в кінці опанування освітнього компоненту шляхом додавання загальної кількості балів, отриманих під час навчання.

На поза аудиторну роботу виноситься вивчення окремих проблем курсу, підготовка до практичних занять, колоквіумів, тестування, заліку.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів з окремих видів роботи та в цілому за модулями (в балах):

Вид роботи	Семестр		Усього за семестр
	М1	**М2**	
1. Усні відповіді на практичних заняттях (1 відповідь – 6 балів max.)	18	18	36
2. Письмове завдання (згідно тем практичних занять): 1 завд. – 12 балів max.	12	12	24
3. Колоквіуми	20	20	40
Усього за модуль	**50**	**50**	**100**

13. Шкала оцінювання: в балах та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90 – 100	A
82-89	B
75-81	C
64-74	D
60-63	E
35-59	**FX** незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	**F** незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів

Рівень компетентності	За бальною шкалою	За шкалою ЄКТС	Критерії оцінювання
IV Високий (творчий)	90 – 100	A	Виставляється здобувачу, знання якого є глибокими, міцними, узагальненими; він уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, формулювати та розв'язувати проблеми; його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти та відстоювати особисту позицію; навчальна діяльність характеризується достатнім рівнем соціальної спрямованості (займається науковою та просвітницькою роботою).
III Достатній (конструктивний)	82 – 89	B	Заслуговує здобувач, відповіді якого правильні, логічно обґрунтовані. Він вміє аналізувати, робити висновки, але при цьому використовує загальновідомі докази, припускається незначних помилок та неточностей; своєчасно виконав всі види робіт, активно працював на заняттях; знає основні наукові поняття та категорії, але при цьому не завжди може дати чіткі їх визначення; здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.
	75 – 81	C	Виставляється здобувачу, знання якого характеризуються достатньою повнотою, який володіє основними науковими категоріями, але не вміє чітко дати їх визначення; вміє робити узагальнення, але припускається незначних неточностей; вільно застосовує вивчений матеріал; виконав всі форми робіт.
II Середній (репродуктивний)	64 – 74	D	Виставляється здобувачу, який в основному оволодів навчальним матеріалом, але не вміє робити висновки, не користується додатковою літературою, не достатньо оволодів термінологічним словником, не виявляє ерудиції, не повною мірою розуміє зміст основних понять і категорій; не завжди активно працював на заняттях.
	60 – 63	E	Заслуговує здобувач, який в цілому оволодів навчальним матеріалом курсу, знає основні визначення та поняття, їх зміст, вміє дати їм пояснення, але у відповідях припускається суттєвих помилок, не має цілісного уявлення про предмет; не досить активно працював на заняттях.
I Низький	35 – 59	FX	Виставляється здобувачу, відповідь якого при відтворенні навчального матеріалу є елементарною, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Він не в змозі робити узагальнення, на низькому рівні склав колоквіум, не засвоїв 60% навчального матеріалу; був присутній на заняттях, але не виконував основні види робіт.
	0 – 34	F	Виставляється здобувачу, який фрагментарно відтворює значну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, не засвоїв 35% навчального матеріалу; не виявляє здатність елементарно викласти думку; не виконав жодного завдання, але пасивно відвідував заняття.

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів за видами робіт

Рівень компетен-тності	**За шкалою ЄКТС**	**Усна доповідь на практичних заняттях**	**Практичне (письмове) завдання**	**Колоквіум (тести)**
IV Високий (творчий)	A	5,5-6 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначеннямта категоріям.	11-12б.: виставляється при правильному та безпомилковому виконанні завдання	18-20б.:90-100% правильних відповідей
III Достатній (конструк-тивний)	B	5,0 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.	10 б.: виставляється при правильному виконанні завдання, але у відповідях допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.	17б.:82-89% правильних відповідей
	C	4,5 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	9 б.: виставляється при правильному виконанні завдання, але з деякими незначними помилками,у відповідях допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	15-16б.:75-81% правильних відповідей
II Середній (репро-дуктив-ний)	D	3,8 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	7,6 б.: виставляється, якщо при виконанні завдання допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання теорії	13-14б.:64-74% правильних відповідей
	E	3,6 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань, хоча і з деякими відхиленнями	7,2 б.: виставляється, якщо при виконанні допущені помилки, які свідчать про недостатнє знання теорії, пояснення відсутні або фрагментарні.	12б.:60-63% правильних відповідей
I Низький	Fx F	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: виставляється у випадку, якщо завдання не виконано	0-11б.: 0-59% правильних відповідей

15. Академічні права та обов'язки

Здобувачі та викладачі повинні дотримуватися норм забезпечення честі, гідності, взаємної поваги і довіри, рівноправності та толерантності усіх учасників освітнього процесу шляхом дотримання принципів академічної доброчесності, викладених у «Положенні про академічну доброчесність у ВНТУ».

З метою запобігання та виявлення плагіату у навчальних роботах, розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування, дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань та активізація самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування слід дотримуватись норм «Положення про запобігання академічному плагіату та порядок його виявлення у навчальних, наукових, кваліфікаційних та науково-методичних роботах у ВНТУ».

З метою визнання результатів навчання здобутих під час неформальної та/або інформальної освіти (що здобувалася за освітніми програмами та не передбачала присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але могла завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій, а також освіти, яка здійснювалася у порядку самоосвіти), здобувачі можуть скористатися відповідними процедурами, наведеними у «Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у ВНТУ».

Здобувачі мають право оскаржити результати проміжних та підсумкових контрольних заходів, але на лише на підставі аргументованих пояснень, відповідно до «Порядку організації та проведення заліків, диференційованих заліків, екзаменів у ВНТУ», а також безпосередньо звернувшись до освітнього омбудсмена, згідно «Положення про освітнього омбудсмена з прав студентів ВНТУ».

З метою вирішення конфліктних ситуацій, що можуть виникнути у здобувачів із іншими учасниками освітнього процесу та/або недопущення виникнення конфліктних ситуацій слід бути обізнаним у нормах «Кодексу етики ВНТУ».

Здобувачі ВНТУ мають керуватися принципом «нульової толерантності» до будь-яких проявів корупції і повинні вживати всіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції і пов'язаним з нею діям (практикам), відповідно до «Антикорупційної програми ВНТУ».

Наведені документи оприлюднені на сайті ВНТУ: https://vntu.edu.ua/uk/public-info/zag.html.

16. Література

1. Головашенко І. О. Практикум з теорії та практики аргументації. Вінниця: ВНТУ, 2025, 55 с.
2. Головашенко І. О. Філософія. Вінниця: ВНТУ, 2017. 200 с.
3. Головашенко І. О. Публікації з історії філософії на сторінках журналу «Філософська думка» у 2022 році. Sententiae, 42(3), 2023, с. 84-96. http://doi.org/10.31649/sent42.03.084
4. Гріффітс К., Кості М. Посібник із креативного мислення ; пер. з англ. У. Курганової. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2020. 288 с.
5. Канеман Д. Мислення швидке й повільне ; пер. з англ. М. Яковлєв. Київ : Наш формат, 2019. 480 с.
6. Конверський А. Є. Логіка : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 391 с.
7. Левітін Д. Структуроване мислення. Ясний розум в інформаційному хаосі; пер. з англ. Р. Шиян. Київ : Наш формат, 2020. 456 с.
8. Смазнова І., Сумарокова Л., Матюшина І., Токар Л. Теорія та практика аргументації : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2023. 88 с.
9. Рослінг-Рьоннлунд А, Рослінг Г, Рослінг О. Фактологія. 10 хибних уявлень про світ, і чому все набагато краще, ніж ми думаємо; пер. з англ. І. Ємельянова. Київ: Наш формат, 2019. 320 с.
10. Хоменко І. В. Логіка. Теорія і практика. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 366 с.
11. Boylan M. The Process of Argument. An Introduction : Taylor&Francis, 2020, 172 p.
12. Gabbay D., Simari G., Giacomin M. Handbook of Formal Argumentation. College Publication. 2021, 924 p.
13. Kvernbekk,T. Argumentation in Theory and Practice: Gap or Equilibrum?, Informal Logic, vol. 32, no. 3, 2019, pp. 288-305.
14. Perelman, C. and Olbrechts-Tyteca, L. The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation, trans. J. Wilkinson and P. Weaver, Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2020 https://stud.com.ua/26423/filosofiya/teoriya_i_praktika_argumentatsiyi
15. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Argument and Argumentation, 2021 https://plato.stanford.edu/entries/argument/
16. Vaughn L, MacDonald CH. The Power of Critical Thinking : Oxford University Press Canada. 2023, 224 p.